GEMEENTE
GORINCHEM

Raadsvoorstel: Z/20/690598/D-743854
Onderwerp: **Visievorming IHP en knelpunten onderwijshuisvesting**

Datum: 3 mei 2021
Portefeuillehouder: Ro van Doesburg
I&O: 18 maart en 8 april 2021
B&A / Raadsvergadering: 27 mei 2021 / 10 juni 2021
Opsteller: Hoogmoed, Erik / Arno van Houwelingen
Geeft voorstel begrotingswijziging: Nee

Onderwerp:

Visievorming IHP en knelpunten onderwijshuisvesting

Voorstel:

Wij stellen u voor om:

A: de volgende IHP-kaders vast te stellen:

1) Bij nieuwbouw is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt,
2) Bij renovatie is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit, indien mogelijk aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt,
3) De mogelijkheden in kaart te brengen voor vergroening van de scholen/schoolpleinen,
4) Het uitgangspunt dat onderwijshuisvesting aansluit bij de visie van meer inclusief onderwijs,

B: in te stemmen met de urgentie voor een versneld uitvoeringsprogramma:

5) Een versneld uitvoeringsprogramma voor de vervangende nieuwbouw voor De Regenboog locatie Retranchement 3 / sbo Beatrix de Burcht (nieuwbouw unilocatie + pilot voor meer inclusief onderwijs) en de haalbaarheid van deze plannen in de komende periode verder te onderzoeken,
6) De definitieve financiële gevolgen van het versneld uitvoeringsprogramma te betrekken bij de integrale afweging bij de Perspectiefnota 2022-2025 (€ 1.532.000) en dit is in overeenstemming met artikel 4.3 van de 'Financiële verordening gemeente Gorinchem 2020'.

Aanleiding:

Vanaf 1 januari 1997 hebben de gemeenten de wettelijke zorgplicht om te voorzien in passende huisvesting voor het primair-, speciaal- en voortgezet onderwijs. In samenwerking met de schoolbesturen bouwt de gemeente aan kwalitatieve en toekomstbestendige onderwijshuisvesting. Dit verloopt in Gorinchem al jaren door middel van het vaststellen van Integrale Huisvestingsplannen (IHP).

Een IHP is het resultaat van afspraken tussen schoolbesturen en de gemeente, waarin overeenstemming is bereikt over het toekomstperspectief van de onderwijshuisvesting. Daarmee ontstaat inzicht in de verwachte toekomstige investeringen en kan hierop worden geanticipeerd. Het IHP is een planningsdocument, waarbij de raad zowel inhoudelijk als financieel de kaders stelt. De reikwijdte van een IHP is 16 jaar, waarbij het uitgangspunt is om iedere 4 jaar een actualisatie van het IHP te maken en het uitvoeringsprogramma van de komende vier jaar vast te stellen en uit te voeren. Voor het eerstvolgende op te stellen IHP voor het primair onderwijs (po) en het speciaal onderwijs (so) is de planning erop gericht dat het IHP po/so wordt vastgesteld in de raadsvergadering van januari 2022.

De afgelopen jaren is aanzienlijk in onderwijshuisvesting geïnvesteerd, maar voor de toekomst staat de gemeente Gorinchem voor een enorme opgave. Denk hierbij aan de toekomstige verduurzamingsopgave en het feit dat in Gorinchem een verouderd scholenbestand aanwezig is. De ontwikkelingen staan niet stil en voordat met de schoolbesturen een nieuw IHP wordt opgesteld, is het van belang dat vooraf een aantal uitgangspunten door uw raad worden vastgesteld. Tijdens de afgelopen raadsessies Informatie & Ontmoeting van 18 maart en 8 april 2021 zijn de volgende thema's ter sprake gekomen:

1) Visieontwikkeling naar meer inclusief onderwijs,
2) Visie bepalen over duurzaamheid en binnenklimaat schoolgebouwen,

MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C016391

Stadhuisplein 1
Postbus 108
4200AC Gorinchem
T 140183
F 0183-630540
E gemeente@gorinchem.nl
I www.gorinchem.nl

3) Knelpunten onderwijshuisvesting (versneld uitvoeringsprogramma).

Vooruitlopend op het nog op te stellen IHP po/so is een versneld uitvoeringsprogramma noodzakelijk voor de urgente huisvestingsbehoefte van De Regenboog locatie Retranchement en de school voor speciaal basisonderwijs (sbo) Beatrix de Burcht. De huidige huisvesting van beide scholen hebben een behoorlijke overcapaciteit en zijn verre van passend. De intentie is om voor beide scholen nieuwbouw te realiseren op de locatie Retranchement 3, een unilocatie. Hiermee ontstaat een voor de toekomst passend schoolgebouw en schept deze ontwikkeling gelijktijdig de mogelijkheid voor een pilot in Gorinchem voor meer inclusief onderwijs. Daarnaast biedt deze ontwikkeling een 'natuurlijk moment' om een verduurzamingsslag (ENG) te maken.

De huidige financiële kaders zijn niet toereikend om alle duurzaamheidsdoelen en doelen op het gebied van binnenklimaat binnen de door het Rijk gestelde kaders tijdig te bereiken. De bijdrage in het gemeentefonds en de normbedragen die vanuit de VNG en dus ook onze huisvestingsverordeningen gelden zijn te laag. Vrijwel alle Nederlandse gemeenten kampen met dit probleem. Via de VNG wordt een lobby gevoerd om meer middelen te krijgen vanuit het Rijk. Voor Gorinchem knelt dit financieringsvraagstuk bijzonder vanwege de sterke regiofunctie op het gebied van onderwijs en het gegeven dat deze regiofunctie niet volledig in het gemeentefonds wordt ondervangen.

Beoogd effect:

Met het opstellen van een IHP geeft de gemeente invulling aan haar zorgplicht voor de onderwijshuisvesting.

Met de te maken afspraken in het IHP willen gemeente en schoolbesturen gezamenlijk bereiken dat leerlingen en personeel in het po, so en vo kunnen leren en werken in gebouwen die bijdragen aan welzijn, leer- en werkprestaties en duurzaamheid. Dat vertaalt zich in duurzame (ENG), inspirerende en functionele schoolgebouwen, die een goed binnenklimaat hebben (frisse scholen B) en voor alle partijen binnen de beschikbare middelen te exploiteren zijn.

Met een versneld uitvoeringsprogramma voor De Regenboog locatie Retranchement en sbo Beatrix de Burcht wordt een structurele duurzame huisvestingsoplossing alsmede een pilot voor meer inclusief onderwijs mogelijk.

Of anders gezegd: Het realiseren van kwalitatief hoogwaardige, duurzame, passende en voldoende onderwijshuisvesting met een gezond binnenklimaat. De gemeente Gorinchem faciliteert in de onderwijshuisvesting, zodat dit bijdraagt aan het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Een duurzaam schoolgebouw sluit aan bij de visie van de school, heeft een gezond binnenklimaat, is passend, inclusief, toegankelijk en toekomstbestendig. De door uw raad vastgestelde uitgangspunten zullen worden verwerkt in de toekomstig op te stellen IHP's.

Argumenten:

1.1 Bij nieuwbouw is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt

Duurzaamheid is een centraal thema in de samenleving. De gemeente Gorinchem wil toewerken naar een klimaatneutrale gemeente in 2050. Deze opgave is fors. De gemeentelijke doelstellingen op het gebied van energie en duurzaamheid komen in verschillende beleidsdocumenten terug, zoals bijvoorbeeld:
de Regionale Energiestrategie (RES), Visie van de stad GO2032 en Beleidsplan duurzaamheid 2017-2021.
De toekomstige verduurzaming van scholen is een gezamenlijke opgave voor de gemeente en de schoolbesturen. Het ultieme doel is om binnen 30 jaar een drastische vermindering van de CO2-uitstoot te realiseren, zoals vastgelegd in het klimaatakkoord van Parijs 2050. Natuurlijke momenten zijn van cruciaal belang om deze duurzaamheidsopgave te kunnen verwezenlijken. Daarom kiezen wij voor de gefaseerde aanpak van knelpunten die op basis van urgentie opgepakt worden. Het meest urgente knelpunt is daarom

nu in dit voorstel verwerkt in het versneld uitvoeringsprogramma. Bij energie neutrale schoolgebouwen wordt gebruik gemaakt van zonnepanelen (aangenomen VVD-motie 13 april 2021). Voor de toekomst is het uitgangspunt dat een duurzaam IHP, op basis van ENG, wordt opgesteld.

Het huidig bouwbesluit gaat uit van BENG. Echter om de doelen van het klimaatakkoord Parijs te kunnen behalen is ENG realiseren bij nieuwbouw nodig. Een deel van de meerkosten voor ENG wordt verhaald op de gebruikers/schoolbestuur. De ambitie om de klimaatdoelen te behalen is slechts mogelijk indien het rijk extra middelen hiervoor via het gemeentefonds of subsidies ter beschikking stelt.

NB: Het klimaatakkoord Parijs is onderdeel van het klimaatbeleid vanuit het rijk met als doel dat in 2030 50% minder CO2-uitstoot is behaald. In 2050 moet de CO2-uitstoot met 95% zijn afgenomen. Deze transitie naar een verdere verduurzaming is, met nadruk, pas haalbaar onder de voorwaarde dat het rijk aanvullende middelen voor dit doel beschikbaar stelt.

2.1 Bij renovatie is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit, indien mogelijk aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt

Bij renovatie van een schoolgebouw dient een slag om de arm te worden gehouden waar het de energie-ambitie betreft. Bepaalde gebouwen zijn om technische redenen niet ENG te maken. Per geval zullen de juiste bedrijfseconomische en duurzame afwegingen gemaakt moeten worden. Ook hiervoor geldt dat de ambitie om de klimaatdoelen te behalen, slechts mogelijk is indien het rijk extra middelen hiervoor via het gemeentefonds of subsidies ter beschikking stelt. Daarnaast is een bijdrage vanuit het schoolbestuur nodig, omdat de duurzaamheidsinvestering een exploitatievoordeel oplevert voor de gebruikers/schoolbestuur.

Het binnenklimaat is een belangrijk en actueel thema. Uit een eerste onderzoek blijkt dat bij de meeste schoolgebouwen het binnenklimaat te wensen over laat. Weinig scholen voldoen aan de frisse scholennorm klasse B. Bij het verduurzamen van de onderwijshuisvesting dient rekening te worden gehouden met deze norm. Door alvast voor te sorteren op de verduurzamingsopgave zou de mechanische ventilatie kunnen worden voorzien van een warmteterugwinning.

3.1 De mogelijkheden in kaart te brengen voor vergroening van de scholen/schoolpleinen

In de raadsvergadering van 13 april 2021 is de VVD-motie 'Duurzame scholen' aangenomen. Naast de inzet van zonnepanelen wordt tevens in het IHP de vergroening van de scholen/schoolpleinen in kaart gebracht.

4.1 Het uitgangspunt dat onderwijshuisvesting aansluit bij de visie van meer inclusief onderwijs

Inclusief onderwijs betekent dat alle leerlingen in een wijk onderwijs kunnen volgen in de wijk, ongeacht de verschillen tussen kinderen. Hierdoor krijgt elk kind gelijke kansen en groeit ieder kind op in een schoolse omgeving waar verschillen normaal zijn. Voor het voortgezet onderwijs geldt dat alle leerlingen binnen de regio onderwijs kunnen volgen dat past. Bij meer inclusief onderwijs staat juist het kind (jeugd) centraal.
Het is van belang om meer inclusief onderwijs in toekomstige huisvestingsvraagstukken te betrekken. Onderwijshuisvesting faciliteert en schept een kans om de onderwijskwaliteit te verbeteren en stimuleert gelijke kansen. Mogelijke fysieke belemmeringen van de schoolgebouwen worden geïnventariseerd.

5.1 Een versneld uitvoeringsprogramma voor de vervangende nieuwbouw voor De Regenboog locatie Retranchement 3 / sbo Beatrix de Burcht (nieuwbouw unilocatie + pilot voor meer inclusief onderwijs) en de haalbaarheid van deze plannen in de komende periode verder te onderzoeken

Door de beoogde realisatie IAC, het knelpunt Regenboog Retranchement en de huidige overcapaciteit in Beatrix de Burcht (De school is ontworpen voor 300 leerlingen en huisvest er nu 108) komt een mee-koppel-kans in beeld. Beatrix de Burcht kan met minder vierkante meters toe en past als po-school feitelijk niet goed in de beoogde beroepencampus waar de focus op vo en mbo leerlingen ligt. Beatrix de Burcht en Regenboog Retranchement vallen beide onder het bestuur van Logos. Retranchement heeft ook overcapaciteit: het huidige schoolgebouw is bedoeld voor 200 leerlingen. Voor de toekomst is

onderwijshuisvesting nodig voor ongeveer 80 leerlingen. Het huidige schoolgebouw is bovendien volledig afgeschreven en toe aan (ver)nieuwbouw. Een voorkeursscenario is daarom om te onderzoeken of Beatrix de Burcht en Regenboog Retranchement kunnen worden samengevoegd tot een nieuwe (brede) Meer inclusieve school. Dit past binnen het rijksbeleid zoals dat nu vorm krijgt. Gorinchem kan hiermee voorloper op dit gebied worden. We bestempelen deze ontwikkeling dan ook als Meer Inclusieve Pilot en zetten in op het verkrijgen van een extra stimuleringssubsidie van het Rijk. Alternatieve scenario's zullen indien nodig in het reguliere IHP po/so proces worden uitgewerkt.

6.1 De definitieve financiële gevolgen van het versneld uitvoeringsprogramma te betrekken bij de integrale afweging bij de Perspectiefnota 2022-2025 (€ 1.532.000) en dit is in overeenstemming met artikel 4.3 van de 'Financiële verordening gemeente Gorinchem 2020'

Dit beslispunt is in overeenstemming met de 'Financiële verordening gemeente Gorinchem 2020': 'De raad wordt vooraf geïnformeerd wanneer in de Perspectiefnota significant extra financiële middelen voor nieuw beleid worden opgenomen.'

Zie verder hiervoor de toelichting onder 'Financiën'.

Risico's:

Versneld uitvoeringsprogramma nog in detail uitwerken

Het versneld uitvoeringsprogramma voor De Regenboog locatie Retranchement en sbo Beatrix de Burcht dient nog in (financieel) detail te worden uitgewerkt.

Normbedragen zijn niet toereikend

Vanuit het rijk zal voor het thema duurzaamheid/binnenklimaat aanvullende middelen nodig zijn om aan het klimaatakkoord Parijs een goed gevolg te geven. De in de verordening onderwijshuisvesting opgenomen normbedragen zijn niet toereikend om een energie-neutraal schoolgebouw te realiseren. Dit leidt tot hogere investeringskosten, die zich niet altijd laten terugverdienen in de exploitatie. Het huidige standpunt vanuit het rijk is dat cofinanciering nodig is vanuit rijk, schoolbestuur en gemeente. Als een cofinanciering niet tot de mogelijkheden behoort worden subsidies misgelopen.

Daarnaast zijn de in de verordening onderwijshuisvesting opgenomen normbedragen gebaseerd op het uitgangspunt 'sober en doelmatig' en zijn in de praktijk steeds vaker niet volledig kostendekkend om tot daadwerkelijke uitvoering over te gaan.

Haalbaarheid verduurzamingsopgave

De verduurzamingsopgave staat op gespannen voet met de financiële mogelijkheden en de beoogde tijdsplanning van de duurzaamheidsdoelstellingen.

Financiën:

De financiële gevolgen voor de in de toekomst vast te stellen IHP's worden verwerkt in dit document en betreft maatwerk per schoolgebouw.

De financiële gevolgen voor een versneld uitvoeringsprogramma zijn begroot op:

Lasten:

- Normbedrag begroot Retranchement/Burcht	€ 3.678.000
- Gebouw passend bij onderwijsvisie	€ pm
- Verduurzaming ENG	€ pm
- Diverse kosten (sloop/verhuiskosten/openbare ruimte etc.)	€ 750.000
- Investering	€ 4.428.000

Dekking:

- Boekwaarde Beatrix de Burcht	€ 1.146.000
- IHP po Retranchement (711784)	€ 850.000
- Knelpunten (711784)	€ 150.000
- Renovatiebudget Hiemstralaan 24-24a	€ 750.000
- Dekking	€ 2.896.000

- Benodigde aanvraag voor opname in de PPN 2022-2025: € 1.532.000.

In bovenstaand financieel overzicht is nog geen eigen bijdrage vanuit het schoolbestuur verwerkt als gevolg van realisatie ENG. Realisatie ENG vergt een hogere investering, waarvan het exploitatievoordeel grotendeels ten gunste komt van het schoolbestuur (split incentive).

Daarnaast is in de raadsvergadering van 21 februari 2019, nummer 2018 – 2293, een bijdrage van € 275.000 in de gemeentebegroting opgenomen voor de realisatie van een kinderopvangvoorziening (711784). Hiervoor geldt het uitgangspunt dat de benodigde investering door middel van een investeringshuur begrotingstechnisch 'budgettair neutraal' is. In het bovenstaande financieel overzicht is dit bedrag nog niet meegenomen, omdat hierover nog overleg met de SKG dient plaats te vinden.

Participatie:

De planvorming voor het versneld uitvoeringsprogramma is in constructief overleg met het schoolbestuur LOGOS tot stand gekomen en heeft volledig draagvlak.
In de afgelopen overlegsituaties van de Lokale Educatieve Agenda (LEA) is het IHP in de volle breedte met het onderwijsveld aan de orde gekomen.

Communicatie:

Communicatie rondom de visievorming IHP en de versnelde uitvoering vindt plaats via de gebruikelijke kanalen. Voor het tot stand brengen van het IHP zullen belanghebbenden worden betrokken en zal de stad worden geïnformeerd.

Duurzaamheid:

Na besluitvorming wordt de verduurzamingsopgave, inclusief het binnenklimaat, opgenomen in de nog op te stellen toekomstige IHP's (ENG, frisse scholen B).

Vervolgproces:

Planning IHP po/so:
I&O 18 november 2021, 20.30 – 22.20 uur (dubbele sessie)
B&A 2 december 2021, 21.30 – 22.20 uur
Raadsbesluit: januari 2022 (datum moet nog exact gepland worden)

Bijlagen:

1) Knelpuntenoverzicht op basis van de ontvangen onderwijsvisies

Burgemeester en wethouders van Gorinchem,
de secretaris, de burgemeester,

Raadsbesluit

De gemeenteraad van Gorinchem,

Gelet op het raadsvoorstel van het college d.d. 3 mei 2021
Gelet op de wettelijke bepalingen

Besluit:

Wij stellen u voor om:

A: de volgende IHP-kaders vast te stellen:

1) Bij nieuwbouw is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt,
2) Bij renovatie is het uitgangspunt bouwen volgens bouwbesluit, indien mogelijk aangevuld met de ambitie ENG en frisse scholen B, onder de voorwaarde dat het rijk voldoende extra middelen voor het behalen van de klimaatdoelen in de toekomst ter beschikking stelt,
3) De mogelijkheden in kaart te brengen voor vergroening van de scholen/schoolpleinen,
4) Het uitgangspunt dat onderwijshuisvesting aansluit bij de visie van meer inclusief onderwijs,

B: in te stemmen met de urgentie voor een versneld uitvoeringsprogramma:

5) Een versneld uitvoeringsprogramma voor de vervangende nieuwbouw voor De Regenboog locatie Retranchement 3 / sbo Beatrix de Burcht (nieuwbouw unilocatie + pilot voor meer inclusief onderwijs) en de haalbaarheid van deze plannen in de komende periode verder te onderzoeken,
6) De definitieve financiële gevolgen van het versneld uitvoeringsprogramma te betrekken bij de integrale afweging bij de Perspectiefnota 2022-2025 (€ 1.532.000) en dit is in overeenstemming met artikel 4.3 van de 'Financiële verordening gemeente Gorinchem 2020'.

Aldus besloten in de raadsvergadering van 10 juni 2021

Griffier, Voorzitter,

Bijlage 1, behorend bij het raadsvoorstel van 3 mei 2021; 'Knelpuntenoverzicht op basis van de ontvangen onderwijsvisies'

Vermelde scholen LOGOS PO	Adres	Toelichting gewenste huisvesting
De Tamboerijn	Westerstraat 3	-
Samen Onderwegschool	Stalkaarsen 17a	-
Samen Onderwegschool dislocatie	Van Goudoeverstraat 82	MOP tm 2030, duidelijkheid gewenst IHP
De Regenboog	Alb. Kehrerstraat 7	MOP tm 2032, duidelijkheid gewenst IHP2028
De Regenboog dislocatie	Retranchement 3	Uitvloeisel van IHP Gorinchem Oost, unilocatie met Beatrix de Burcht
De Regenboog dislocatie	Laag Dalemseweg 14b	Huisvesting vervalt in verband met realisatie Dalemplein
Tiener College	Albertine Kehrerstraat 7	MOP tm 2032, duidelijkheid gewenst IHP2028
Beatrix-De Burcht	Hoefslag 6	Unilocatie Retranchement, pilot meer inclusief onderwijs
De Cirkel	Stalkaarsen 17b	-

Vermelde scholen OVO PO	Adres	Toelichting gewenste huisvesting
Meander SG locatie J.P. Waale	Herman de Ruijterstraat 34	-
J.P. Waale dislocatie	Herman de Ruijterstraat 30	Ontwikkeling: overdracht eigendom schoolgebouw aan OVO
Meander SG locatie De Poorter	Schepenenstraat 5	-
Meander SG locatie Anne Frank	Ganzenwei 10	Hogere gemeentelijke bijdrage voor binnenklimaat/ventilatie/duurzaamheid
Graaf Reinaldschool	Top Naeffstraat 26	Extra ruimtebehoefte locatie Top Naeffstraat 28: 3 tot 4 lokalen nodig voor de duur van minimaal 5 jaar
Graaf Reinaldschool en Montessori	Top Naeffstraat 28	Medegebruik Graaf Reinald en Montessorischool van gemeentelijk gebouw Top Naeffstraat 28
De Merwedonk	Merwe Donk 4-6	Hogere gemeentelijke bijdrage voor binnenklimaat/ventilatie/duurzaamheid
De Tweemaster	Oude Lombardstraat 21	Hogere gemeentelijke bijdrage voor binnenklimaat/ventilatie/duurzaamheid
Jenaplanschool	Traverse 18	Aanvullend renovatiebudget IHP Gorinchem Oost

SKOBA	Adres	Toelichting gewenste huisvesting
Mariëngaarde	Schepenenstraat 1	Interne aanpassing schoolgebouw

SPON	Adres	Toelichting gewenste huisvesting
De Kleine Wereld	Dr. Bauerstraat 154-156	Wens extra ruimte: behandel en onderwijsgroep, uitbreiden onderwijsaanbod / passend en thuisnabij onderwijs
De Rotonde	Dr. Hiemstralaan 85	Wens extra ruimte: behandel en onderwijsgroep, uitbreiden onderwijsaanbod / passend en thuisnabij onderwijs

Yulius	Adres	Toelichting gewenste huisvesting
Lingewaal College	Merwedekanaal 8a	Korte termijn: Uitbreiding schoolgebouw of medegebruik of interne aanpassing aula tot leslokaal, dekkend onderwijsaanbod Lange termijn: aansluiting met IAC/RBIC